

INNOVATION IQTISODIYOT

Ilmiy-amaliy elektron jurnal

2026

№4

ИННОВАЦИОННАЯ ЭКОНОМИКА

Научно-практический электронный журнал

INNOVATIVE ECONOMY

Scientific and practical electronic journal

Indexlanadigan bazalar: Google Scholar Crossref OpenAIRE CYBERLENIKA

INNOVATION IQTISODIYOT

ILMIY-AMALIY
ELEKTRON JURNAL

4-jild
4-son
Aprel, 2026

April, 2026
Volume 4
Number 4

ИННОВАЦИОННАЯ
ЭКОНОМИКА
Научно-практический
электронный журнал

INNOVATIVE ECONOMY
Electronic scientific and
practical journal

INNOVATSION IQTISODIYOT

ILMIY-AMALIY ELEKTRON JURNAL

ISSN: 3030-315X

ojs.kstu.uz

Muassis:

Qarshi davlat texnika universiteti

Tahririyat Kengashi raisi:

R.X.Ergashev, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Tahririyat Kengashi raisi o‘rinbosari:

S.N.Xamrayeva, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Mas’ul muharrir:

N.A.Ochilova, PhD, dotsent

Texnik muharrir:

S.J.Qulmurotov

Jurnal har oyda bir marotaba elektron shaklda jurnalning rasmiy sayti orqali nashr etiladi.

Tahririyat manzili:

180100, Qarshi shahri, Mustaqillik ko‘chasi 225-uy Tel.:

+998 (75) 221 09 23

+998 (93) 902 72 63

Faks: +998 (75) 221 1395

innoeconomic@kstu.uz

“Innovatsion iqtisodiyot” ilmiy - amaliy elektron jurnali O‘zbekiston Respublikasi Oliy ta’lim, fan va innovatsiyalar vazirligi huzuridagi **Oliy attestatsiya komissiyasi rayosatining 2025-yil 5-apreldagi 369-sonli qarori** bilan milliy ilmiy nashrlar ro‘yxatiga kiritilgan.

Jurnalda quyidagi ruknlar asosida maqolalar nashr etiladi:

1. Nazariya va metodologiya
2. Raqamli iqtisodiyot
3. Mintaqa va tarmoqlar iqtisodiyoti
4. Kichik biznes va xususiy tadbirkorlik
5. Inson kapitali iqtisodiyoti
6. Menejment va marketing
7. Buxgalteriya hisobi, iqtisodiy tahlil va audit
8. Moliya, kredit va investitsiya
9. Ekonometrika va statistika
10. Xizmat ko‘rsatish va turizm sohasi

TAHRIRIYAT KENGASHI:

Tahririyat Kengashining xalqaro a'zolari:

Ovchinnikov Viktor Nikolayevich - i.f.d., professor, akademik (Janubiy Federal Universitet, Rossiya)

Solodovnikov Sergiy Yurevich - i.f.d., professor (Belorussiya milliy texnika universiteti)

Sidorov Viktor Aleksandrovich - i.f.d., professor, (Kuban davlat universiteti)

Shevchenko Igor Viktorovich - i.f.d., professor (Kuban davlat universiteti, Rossiya)

Kusainov Xalel Xaymullievich - i.f.d., professor, akademik (Qozog‘iston Respublikasi Milliy fanlar akademiyasi)

Samandarzoda Iskandar Hakim - Iqtisodiyot fanlari doktori (Sh.Shotemur nomidagi Tojikiston agrar universiteti)

Gibadullin Artur Arturovich - i.f.n. dotsent (Milliy tadqiqot universiteti, Moskva energetika instituti, Rossiya)

Sergey Aleksandrovich Voynash - ilmiy xodim (P.Lumumbi nomidagi Rossiya xalqlar do‘stligi universiteti)

Valentina Nikolayevna Pulyayeva - iqtisod fanlari nomzodi, dotsent (Rossiya Federatsiyasi hukumati qoshidagi Moliya universiteti)

Dmitriy Evgenievich Morkovkin, iqtisod fanlari nomzodi, dotsent (Moliya universiteti, Rossiya Federatsiyasi hukumati)

Sadriddinov Manuchehr Islomiddinovich - i.f.d., professor, (Tojikiston Respublikasi Milliy fanlar Akademiyasi)

Perskaya Viktoriya Vadimovna - i.f.d., professor, (Rossiya Federatsiyasi hukumati huzuridagi Moliya universiteti)

Molchanov Igor Nikolayevich - i.f.d., professor, (Lomonosov nomidagi Moskva davlat universiteti)

Basova Mariya Mixaylovna - i.f.d., professor, (Rossiya Federatsiyasi hukumati huzuridagi Moliya universiteti)

Aleksandr Leonidovich Chupin, iqtisod fanlari nomzodi (P.Lumumbi nomidagi Rossiya xalqlar do‘stligi universiteti)

Nezamaykin Valeriy Nikolayevich - i.f.d., professor, (Rossiya davlat gumanitar universiteti)

Nikonorova Alla Vladimirovna - i.f.n., dotsent, (Rossiya Federatsiyasi hukumati huzuridagi Moliya universiteti)

Dmitriyeva Olga Aleksandrovna - i.f.n., dotsent, (Rossiya Federatsiyasi hukumati huzuridagi Moliya universiteti)

Shvets Yuriy Yuryevich - i.f.n., dotsent, (Rossiya Fanlar akademiyasining Nazorat fanlari instituti)

Kolosova Yelena Valeryevna - i.f.n., dotsent, (Plexanov nomidagi Rossiya iqtisodiyot universiteti)

Tahririyat Kengashi a'zolari:

Gulyamov Saidaxror Saidaxmedovich - i.f.d., professor, akademik (Pardayev Mamayunus Qarshiboyevich - i.f.d., professor)

Navruz-zoda Baxtiyor Negmatovich - i.f.d., professor

Xatamov Ochildi Qurbonovich - i.f.d., professor

Fayziyeva Shirin Shodmonovna - i.f.n., professor

Jumayeva Gulrux Jo‘raqulovna - i.f.n., professor

Egamberdiyeva Salima Raimovna - i.f.n., dotsent

Erkayeva Gulbahor Panjiyevna - i.f.n., professor

Yakubova Shamshinur Shuxratovna - i.f.d., (DSc) dotsent

Amirqulov Shuhrat Olimovich - i.f.f.d., (PhD), dotsent

Samiyeva Gulnoza Toxirovna - i.f.f.d., (PhD), dotsent

Aliqulov Azamat Tuyg‘unovich - i.f.f.d., (PhD), dotsent

Aminov Fazlitdin Baxadirovich - i.f.n., dotsent

Xo‘jaqulova Nigora Rustamovna - i.f.f.d., (PhD), dotsent

Turobov Sherzod Alisherovich - i.f.f.d., (PhD), dotsent

Alimova Munisa Yulchiyevna - i.f.f.d. (PhD) dotsent

Ergasheva Nasiba Raxmatullayevna - i.f.d., (DSc), dotsent

Boboqulov Sanjar Baxromkulovich - i.f.f.d., (PhD), dotsent

Djalilov Raxmonkul Hamidovich - i.f.f.d., (PhD), dotsent

Nomazov Baxrom Bobomurodovich - i.f.f.d. (PhD) dotsent

Alimxanova Nigora Alimxanovna - i.f.f.d. (PhD) dotsent

Jonuzokov Mirzabek Kulmamatovich - i.f.f.d. (PhD), dotsent

Muxammadiyeva Yulduz Yusupovna - i.f.f.d. (PhD)

Tursunova Aziza Xoshimovna - i.f.f.d. (PhD)

Xolliyev Sherali Baxtiyorovich - i.f.f.d. (PhD)

Panjiyev Samijon Aliqulovich - PhD, dotsent

ИННОВАЦИОННАЯ ЭКОНОМИКА

Научно-практический электронный журнал

ISSN: 3030-315X

ojs.kstu.uz

Учредитель:

**Каршинский государственный технический
университет**

Председатель редакционного совета:

Р.Х.Эргашев, доктор экономических наук, профессор

Заместитель председателя редакционного совета:

С.Н.Хамраева, доктор экономических наук,
профессор

Ответственный редактор:

Н.А.Очилова, PhD, доцент

Технический редактор:

С.Ж.Кулмуротов

Журнал издается один раз в месяц в
электронной форме и публикуется через
официальный сайт журнала.

Адрес редакции:

180100, г. Карши, ул. Мустакиллик, дом 225

Тел: +998 (75) 221 09 23

+998 (93) 902 72 63

Факс: +998 (75) 221 1395

E-mail: innoeconomic@kstu.uz

Научно-практический электронный журнал
«Инновационная экономика» включён в перечень
национальных научных изданий на основании
решения Президиума Высшей аттестационной
комиссии при Министерстве высшего образования,
науки и инноваций Республики Узбекистан от 5
апреля 2025 года № 369.

**В журнале публикуются статьи по
следующим рубрикам:**

1. Теория и методология
2. Цифровая экономика
3. Экономика регионов и отраслей
4. Малый бизнес и частное
предпринимательство
5. Экономика человеческого капитала
6. Менеджмент и маркетинг
7. Бухгалтерский учет, экономический анализ и
аудит
8. Финансы, кредит и инвестиции
9. Эконометрика и статистика
10. Сфера услуг и туризм

Редакционная коллегия:

Международные члены Совета редколлегии:

Овчинников Виктор Николаевич - д.э.н., профессор, академик
(Южный федеральный университет, Россия)

Солодовников Сергей Юрьевич - д.э.н., профессор
(Белорусский национальный технический университет)

Виктор Александрович Сидоров - д.э.н., профессор,
(Кубанский государственный университет)

Шевченко Игорь Викторович - д.э.н., профессор (Кубанский
государственный университет)

Кусаинов Халел Хаймуллович - д.э.н., профессор, академик
(НААН Республика Казахстан)

Самандарзода Искандар Хаким - д.э.н., профессор
(Таджикистанский аграрный университет им. Ш. Шотемура)

Гибатуллин Артур Артурович - к.э.н., доцент
(Национальный исследовательский университет
«Московский энергетический институт»)

Войнаш Сергей Александрович - научный сотрудник
(Российского университета дружбы народов имени
П.Лумумби)

Пуляева Валентина Николаевна - к.э.н., доцент
(Финансовый университет при Правительстве РФ)

Морковкин Дмитрий Евгеньевич - к.э.н., доцент
(Финансовый университет Правительство РФ)

Садриддинов Манучехр Исламиддинович - д.э.н.,
профессор (Национальная академия наук Республики
Таджикистан)

Перская Виктория Вадимовна - д.э.н., профессор
(Финансовый университет при Правительстве РФ)

Молчанов Игорь Николаевич - д.э.н., профессор (Московский
государственный университет имени М.В. Ломоносова)

Басова Мария Михайловна - д.э.н., профессор
(Финансового университета Российской Федерации)

Чупин Александр Леонидович - к.э.н. (Российского
университета дружбы народов имени П. Лумумби)

Незаймакин Валерий Николаевич - д.э.н., профессор (РГТУ)

Никонорова Алла Владимировна - к.э.н., доцент
(Финансового университета Российской Федерации)

Дмитриева Ольга Александровна - к.э.н., доцент
(Финансового университета Российской Федерации)

Швец Юрий Юрьевич - к.э.н., доцент (Институт проблем
управления РАН)

Колосова Елена Валерьевна - к.э.н., доцент (Российский
экономический университет имени Г.В. Плеханова)

Члены Совета редколлегии:

Гулямов Саидхорр Саидхмедович - д.э.н., профессор,
академик

Пардаев Мамаюнус Каршибоевич - д.э.н., профессор

Навруз-зода Бахтиёр Негматович - д.э.н., профессор

Хатамов Очилди Курбанович - д.э.н., профессор

Файзиева Ширин Шодмоновна - к.э.н., профессор

Жумаева Гулрух Журакуловна - к.э.н., профессор

Эгамбердиева Салима Раимовна - к.э.н., доцент

Еркаева Гулбахор Панжиевна - к.э.н., профессор

Якубова Шамина Шухратовна - д.э.н., (DSc), доцент

Амиркулов Шухрат Олимович - д.ф.э.н., (PhD), доцент

Самиева Гулноза Тохировна - д.ф.э.наук., (PhD), доцент

Алигулов Азамат Туйгунович - д.ф.э.н., (PhD), доцент

Аминов Фазлитдин Бахадирович - к.э.н., доцент

Хужакулова Нигора Рустамовна - д.ф.э.н., (PhD), доцент

Туробов Шерзод Алишерович - д.ф.э.н., (PhD), доцент

Алимова Муниса Юльчиевна - д.ф.э.н., (PhD), доцент

Эрашьева Насиба Рахматуллаевна - д.э.н., (DSc), доцент

Бобоккулов Санжар Бахромкулович - д.ф.э.н., (PhD), доцент

Джалилов Рахмонкул Хамидович - д.ф.э., (PhD), доцент

Номазов Бахром Бобомуродович - д.ф.э.н., (PhD), доцент

Алимханова Нигора Алимхановна - д.ф.э.н., (PhD), доцент

Джанузакон Мирзабек Кулмаматович - д.ф.э.н., (PhD),
доцент

Мухаммадиева Юлдуз Юсуповна - д.ф.э.н., (PhD)

Турсунова Азиза Хошимовна - д.ф.э.н., (PhD)

Холлиев Шерали Бахтиёрович - д.ф.э.н., (PhD)

Панджиев Самиджон Аликулич - PhD, доцент

Mintaqa va tarmoqlar iqtisodiyoti
Economy of the region and industry
Экономика региона и отрасли

MINTAQANING QISHLOQ JOYLARIDA XIZMAT KO'RSATISHNI RIVOJLANTIRISHNING IQTISODIY YO'NALISHLARINI YASHIL IQTISODIYOT VA EKOLOGIK BARQARORLIK ASOSIDA TAKOMILLASHTIRISH

Dilafruz Baymamatovna Taylakova

IMPROVING ECONOMIC DIRECTIONS FOR DEVELOPING SERVICES IN RURAL AREAS OF THE REGION ON THE BASIS OF GREEN ECONOMY AND ECOLOGICAL SUSTAINABILITY

Dilafruz Baymamatovna Taylakova

СОВЕРШЕНСТВОВАНИЕ ЭКОНОМИЧЕСКИХ НАПРАВЛЕНИЙ РАЗВИТИЯ УСЛУГ В СЕЛЬСКИХ РАЙОНАХ РЕГИОНА НА ОСНОВЕ ПРИНЦИПОВ «ЗЕЛЕННОЙ ЭКОНОМИКИ» И ЭКОЛОГИЧЕСКОЙ УСТОЙЧИВОСТИ

Дилафруз Байматовна Тайлакова

Received: April 8, 2026 Revised: April 12, 2026 Accepted: April 19, 2026 Published: May 1, 2026

Annotatsiya: Ushbu maqolada O'zbekiston Respublikasida mintqa qishloq joylarida xizmat ko'rsatish sohasini rivojlantirishning iqtisodiy yo'nalishlarini yashil iqtisodiyot va ekologik barqarorlik tamoyillari asosida takomillashtirish masalalari ilmiy tadqiq etilgan. 2024-yilda O'zbekistonda yalpi ichki mahsulot tarkibida xizmat ko'rsatish sohasining ulushi 47,4 foizga etdi va sohaning o'sish sur'ati 7,7 foizni tashkil etdi. Biroq qishloq aholisi yashaydigan hududlarda xizmatlar bozori shahar hududlariga nisbatan sezilarli darajada rivojlanmagan holda qolmoqda. "O'zbekiston – 2030" strategiyasi (PF-158-son, 2023-yil 12-sentabr) doirasida xizmat ko'rsatish hajmini 3 baravarga oshirish maqsadi belgilangan. Ushbu maqsadga erishishda qishloq hududlarida yashil xizmatlar (ekoturizm, organik agrosanoat xizmatlari, energiya tejovchi kommunal xizmatlar, raqamli moliyaviy xizmatlar) sektorini jadal rivojlantirish muhim o'rin tutadi.

Kalit so'zlar: mintqa, yashil iqtisodiyot, ekologik barqarorlik, xizmat ko'rsatish sohasi, qishloq hududlari, ekoturizm, raqamli xizmatlar, "O'zbekiston – 2030" strategiyasi, barqaror rivojlanish.

Аннотация: В данной статье научно исследуются вопросы совершенствования экономических направлений развития сектора услуг в сельской местности Республики Узбекистан на основе принципов зеленой экономики и экологической устойчивости. В 2024 году доля сектора услуг в ВВП Узбекистана достигла 47,4%, а темпы роста сектора составили 7,7%. Однако рынок услуг в сельской местности остается значительно отсталым по сравнению с городскими районами. В рамках стратегии «Узбекистан – 2030» (№ ПФ-158, 12 сентября 2023 г.) поставлена цель трехкратного увеличения объема предоставления услуг. В достижении этой цели важную роль играет быстрое развитие сектора «зеленых» услуг (экотуризм, органические агропромышленные услуги, энергосберегающие коммунальные услуги, цифровые финансовые услуги) в сельской местности.

Ключевые слова: зеленая экономика, экологическая устойчивость, сектор услуг, сельская местность, экотуризм, цифровые услуги, стратегия «Узбекистан – 2030», устойчивое развитие.

Abstract: This article scientifically studies the issues of improving the economic directions of the development of the service sector in rural areas of the Republic of Uzbekistan based on the principles of a green economy and environmental sustainability. In 2024, the share of the service sector in the GDP of Uzbekistan reached 47.4 percent, and the growth rate of the sector was 7.7 percent. However, the service market in rural areas remains significantly underdeveloped compared to urban areas. The goal of increasing the volume of service provision by 3 times is set within the framework of the "Uzbekistan - 2030" strategy (No. PF-158, September 12, 2023). In achieving this goal, the rapid development of the green services sector (ecotourism, organic agro-industrial services, energy-saving utilities, digital financial services) in rural areas plays an important role.

Keywords: green economy, environmental sustainability, service sector, rural areas, ecotourism, digital services, "Uzbekistan - 2030" strategy, sustainable development.

KIRISH

Zamonaviy jahon iqtisodiyotida xizmat ko'rsatish sohasi (tertiar sektor) iqtisodiy o'sishning asosiy harakatlaniruvchi kuchi sifatida tobora muhim ahamiyat kasb etmoqda. Rivojlangan davlatlarda xizmatlar sektori yalpi ichki mahsulotning 70-80 foizini tashkil etadi. O'zbekistonda ham shu yo'nalishda sezilarli o'zgarishlar ro'y bermoqda. 2024-yilda yalpi ichki mahsulot tarkibida xizmat ko'rsatish sohasining ulushi 47,4 foizga etdi, 2023-yilgi 46,2 foizdan oshib ketdi.

Ammo O'zbekiston uchun xarakterli muammo shundaki, xizmatlar sektorining o'sishi asosan yirik shaharlarda Toshkent, Samarqand, Buxoro kabi markazlarda kuzatilmoqda. Qishloq aholi punktlarida yashovchi aholi (respublika bo'yicha jami aholining taxminan 49 foizi, ba'zi viloyatlarda 57–60 foizdan ortiq) sifatli xizmatlardan etarli darajada foydalana olmayapti. Savdo, moliya, tibbiyot, ta'lim, transport, kommunal va maishiy xizmatlarning qishloq hududlardagi sifat va qamrovi shahar ko'rsatkichlaridan sezilarli darajada orqada qolmoqda.

Boshqa tomondan, 2023-yil 12-sentabrda qabul qilingan "O'zbekiston – 2030" strategiyasi (PF-158-sonli Farmon) doirasida xizmat ko'rsatish va servis sohaslarini rivojlantirish orqali xizmat ko'rsatish hajmini 3 baravarga oshirish belgilab qo'yilgan. Shu maqsadda xalqaro avtomobil yo'llari bo'yida 6 mingta savdo va servis obyektlari qurish, 30 ta yirik turizm klasterlari tashkil etish, mehmon o'rinlari sonini 2 barobarga oshirish, turizm mahallalari sonini 175 taga etkazish rejalashtirilgan. 2024-yilda Davlat dasturi doirasida "yashil iqtisodiyot"ga o'tish uchun qulay sharoitlarni yaratish, xususan "yashil energiya" sertifikatlari aylanmasi bozorini yo'lga qo'yish ham belgilangan.

Ushbu strategik maqsadlar qishloq hududlarda xizmatlar sohasini an'anaviy yondashuv bilan emas, balki yashil iqtisodiyot va ekologik barqarorlik tamoyillariga asoslangan innovatsion modell orqali rivojlantirish zarurligini ko'rsatmoqda. Bu masalaning dolzarbligi shu bilan belgilanadiki, qishloq aholisi bir vaqtning o'zida tabiat bilan yaqin aloqada yashaydi va ekologik muammolarga (iqlim o'zgarishi, suv tanqisligi, tuproq degradatsiyasi) eng ko'p ta'sir ostida qoladi.

MATERIALLAR VA METODLAR

Tadqiqotda quyidagi ilmiy metodlar kompleks qo'llanildi: tizimli tahlil, qiyosiy-tahliliy yondashuv,

statistik tahlil (indeks tahlili, dinamik qator tahlili), tarkibiy tahlil (YaIM tarkibida xizmatlar ulushini baholash), SWOT-tahlil hamda iqtisodiy-ekologik samaradorlik indeksleri.

Qishloq joylarda xizmat ko'rsatish sohasini yashil iqtisodiyot asosida baholash uchun maxsus ko'rsatkichlar tizimi ishlab chiqildi. Ko'rsatkichlar to'rt guruhga ajratildi: (1) yashil xizmatlar ulushi va dinamikasi; (2) resurs tejoychilik darajasi; (3) ekologik barqarorlik indeksleri; (4) iqtisodiy-ijtimoiy samaradorlik. Viloyatlar kesimida ekoturizm, organik mahsulotlar va raqamli xizmatlar potensialini baholash uchun tezkor kuzatuv va ekspert baholash metodlari qo'llanildi.

NATIJALAR

O'zbekistonda xizmat ko'rsatish sohasi so'nggi yillarda iqtisodiy o'sishning asosiy harakatlaniruvchi kuchiga aylandi. Rasmiy statistika ma'lumotlariga ko'ra, 2022-yilda xizmatlar sohasi 8,5 foizga, 2023-yilda 6,8 foizga (470,3 trillion so'm), 2024-yilda esa 7,7 foizga o'sib, jami yalpi ichki mahsulot hajmining 47,4 foizini tashkil etdi. 2025-yil birinchi choragi yakuniga ko'ra, xizmatlar sohasi 7 foizga o'sish ko'rsatdi. Bozor xizmatlari hajmi 2025-yilning I choragida 210,8 trillion so'mni (+12,6%) tashkil etdi.

Xizmatlar sektorining YaIM tarkibidagi ulushi yildan yilga oshib bormoqda bu umumjahon tendensiyasiga mos keladi. Axborot-kommunikatsiya texnologiyalari (AKT) xizmatlarining iqtisodiyotdagi ulushi 2024-yilda 2,4 foizga, axborotlashtirish va aloqa sohasi 2,7 foizga, transport va saqlash sohasi 5,4 foizga etdi.

Biroq mazkur o'sish qishloq hududlarda etarli darajada sezilmayapti. Jahon banki tadqiqotiga ko'ra, O'zbekistonda xizmat ko'rsatish sohasida bir ishchiga to'g'ri keladigan qo'shilgan qiymat hajmi o'rta daromadli mamlakatlar quyi guruhidagi o'rta ko'rsatkichdan 44 foizga past. Mehnat resurslarining ichki migratsiya ko'rsatkichlari dunyodagi eng past ko'rsatkichlardan biri hisoblanib, bu qishloq aholisining shaharlardagi xizmatlar bozoriga cheklangan qamrovini anglatadi. Aynan shuning uchun qishloq joylardagi xizmatlar sohasini rivojlantirish strategik ustuvor vazifaga aylanmoqda.

Quyidagi 1-jadvalda O'zbekistonda xizmatlar sohasining asosiy ko'rsatkichlari dinamikasi jamlangan.

1-jadval.**O'zbekistonda xizmat ko'rsatish sohasining asosiy ko'rsatkichlari dinamikasi²⁴**

Ko'rsatkich	Yillar				
	2020	2021	2022	2023	2024
Xizmatlar sohasi o'sish sur'ati (%)	—	—	8,5%	6,8%	7,7%
Xizmatlar YaIMdagi ulushi (%)	~44%	~45%	~45%	46,2%	47,4%
Xizmatlar hajmi (trln so'm)	—	—	343,3	470,3	~635
Bozor xizmatlari o'sishi (%)	—	—	9,3%*	—	12,6%
AKT xizmatlari ulushi (YaIMda, %)	—	—	—	—	2,4%
Transport va saqlash (YaIMda, %)	—	—	—	—	5,4%

²⁴ www.stat.uz ma'lumotlari asosida muallif ishlanmasi.

<https://ojs.kstu.uz/index.php/ej>

“Yashil iqtisodiyot” kontseptsiyasi BMT Atrof-muhit dasturi (UNEP) tomonidan ishlab chiqilgan bo‘lib, iqtisodiy farovonlikni tabiiy kapitalga zarar etkazmasdan tas‘minlashni nazarda tutadi. Xizmat ko‘rsatish sohasi yashil iqtisodiyotga o‘tishda muhim o‘rin tutadi, chunki xizmatlar ishlab chiqarishga nisbatan kamroq resurs va energiya sarflaydi hamda ko‘proq ish o‘rni yaratadi. BMT mutaxassislari tomonidan taklif etilgan modelga ko‘ra, yashil iqtisodiyot tarmoqlarini xizmat ko‘rsatish sohasiga tegishli yo‘nalishlari orasida turizm, ta‘lim, moliyaviy xizmatlar, chiqindilarni boshqarish va kommunal xizmatlar kiradi.

Qishloq hududlarda yashil xizmatlar kontseptsiyasi quyidagi asosiy yo‘nalishlarni qamrab oladi:

Birinchi yo‘nalish — ekoturizm va agro-ekoturizm. Bu yo‘nalish qishloq hududlarining tabiiy va madaniy merosidan foydalangan holda ekologik jihatdan xavfsiz turistik mahsulot yaratishga qaratilgan. “O‘zbekiston – 2030” strategiyasida 30 ta yirik turizm klasterini tashkil etish, 25 ta dor yo‘llari qurish, turizm mahallalari sonini 175 taga etkazish belgilangan. Turizm xizmatlari eksportini 5 milliard dollarga etkazish maqsadida qishloq hududlarning roli alohida e‘tiborga loyiq.

Ikkinchi yo‘nalish — organik qishloq xo‘jaligi texnik-maslahat va servis xizmatlari. Bu yo‘nalishda sertifikatlash, agrokimyoviy tahlil, raqamli agroteknologiyalar bo‘yicha maslahat, organik

mahsulotlarni qayta ishlash va qadoqlash xizmatlari kiradi. O‘zbekistonda 2016–2022-yillarda 329 ming gektar paxta va g‘alla er maydonlari maqbullashtirilib, o‘rniga yuqori rentabelli oziq-ovqat va ozuqa ekinlari joylashtirildi bu jarayon agrosanoat xizmatlariga bo‘lgan talabni keskin oshirdi.

Uchinchi yo‘nalish — yashil energiya xizmatlari. Qishloq joylarda quyosh panellari o‘rnatish, texnik xizmat ko‘rsatish va monitoring, energiya auditining rivojlanishi. 2024-yilda O‘zbekistonda “Quyoshli xonadon” dasturi doirasida 45 381 nafar fuqaroga 209,2 milliard so‘mlik subsidiyalar to‘landi. Bu dastur qishloq aholisiga yashil energiya xizmatlarini jadal joriy etish imkonini bermoqda.

To‘rtinchi yo‘nalish — raqamli va moliyaviy xizmatlar. Qishloq hududlarda raqamli xizmatlar infratuzilmasini rivojlantirish. “Raqamli O‘zbekiston – 2030” strategiyasi doirasida har bir aholi punktida uy xo‘jaliklari kamida 10 Mbit/s tezlikda internetga kirish imkoniyatiga ega bo‘lishi belgilangan va bunga qariyb 2,5 milliard dollar investitsiya jalb etilishi rejalashtirilgan. Qishloq joylarda “bir qadam” davlat xizmatlari, elektron tibbiyot va onlayn ta‘lim xizmatlari kengaytirilmoqda.

O‘zbekistonda qishloq hududlarda xizmat ko‘rsatish sohasini yashil iqtisodiyot asosida rivojlantirish imkoniyatlarini baholash uchun SWOT-tahlil o‘tkazildi.

KUCHLI TOMONLAR (S)	ZAIF TOMONLAR (W)
• Boy tabiiy va madaniy meros (Shahrisabz, tog‘li turizm hududlari, milliy parklar) • Tuproq va iqlim sharoitlari organik dehqonchilik uchun qulay • Qishloq xo‘jaligidagi klaster tizimining rivojlanishi (34 ta agroklaster Qashqadaryoda) • Davlat qo‘llab-quvvatlash mexanizmlari (“Obod qishloq” dasturi) • “Quyoshli xonadon” dasturi — quyosh energiyasi xizmatlarida tajriba	• Qishloqda xizmat ko‘rsatish infratuzilmasining etishmasligi • Xizmat ko‘rsatish sohasida bir ishchiga to‘g‘ri keladigan qo‘shilgan qiymat o‘rtachadan 44% past (JB, 2021) • Raqamli savodxonlik va internet qamrovining pastligi • Yashil sertifikatlash tizimining zaif rivojlanganligi • Malakali kadrlar tanqisligi (xizmatlar sohasida)
IMKONIYATLAR (O)	TAHDIDLAR (T)
• “O‘zbekiston – 2030”: xizmatlar hajmini 3 baravarga oshirish • 30 ta yirik turizm klasterini tashkil etish maqsadi • 2028-yilga borib suv tejoychi texnologiyalarni 80% erda joriy etish • UNDP EU-AGRIN loyihasi — yashil agrosanoat xizmatlariga ko‘mak • 2024-yildan “yashil energiya” sertifikatlari bozori joriy etilishi • Turizm mahallalari sonini 175 taga etkazish	• Iqlim o‘zgarishi — qishloq xo‘jaligiga salbiy ta‘sir • Yashil xizmatlarga investitsiyalar jalb etishda raqobat • Xizmat ko‘rsatish sifatini nazorat qilish tizimining zaifligi • Turizm va xizmat sohaslarida tashqi bozor talabining o‘zgaruvchanligi • Infratuzilma qurilishida vaqtinchalik ekologik zararlar

Tadqiqot natijalari asosida qishloq hududlarda yashil xizmatlar sohasining to‘rtta ustuvor yo‘nalishi bo‘yicha potensial va mavjud holat baholandi. Quyidagi

3-jadvalda ushbu yo‘nalishlar bo‘yicha ma‘lumotlar jamlangan.

Qishloq hududlarida yashil xizmatlar yoʻnalishlarining tahlili²⁵

Yoʻnalish	Hozirgi holat	“Oʻz-2030” maqsadi	Yashil koʻrsatkich
Ekoturizm va agro-turizm	Turizm klasterlari 0 ta (rejalangan 30 ta); turizm mahallalari 10 ta (2023)	30 ta klaster, 175 ta mahalla; eksport \$5 mlrd	CO ₂ past, tabiiy resurslar asosida
Organik agrosanoat xizmatlari	Maqbullashtirilgan. 329 ming ga (2016–22), +93 ming ga (2023)	QX mahsulotini qayta ishlash 25%+ ga oshirish	Kimyoviy ifloslantirish kamayishi
Yashil energiya xizmatlari	“Quyoshli xonadon” (2024): 45 381 uy xoʻjaligi, 209,2 mlrd soʻm subsidiya	Qayta tiklanuvchi energiya 40% ga; yashil sertifikatlar bozori	Issiqxona gazlari kamayishi: -35%
Raqamli xizmatlar (qishloq)	2,5 mlrd \$ investitsiya (Raqamli Oʻz-2030); har mahallada el. xizmat nuqtasi	300+ davlat xizmati xususiy sektorga; IT ulushi 2,2%	Qogʻozsiz xizmat, ekoeffekt

“Oʻzbekiston – 2030” strategiyasida (PF-158-sonli Farmon, 2023-yil 12-sentabr) qishloq joylardagi xizmatlar sohasiga bevosita taʼluqli bir qator miqdoriy maqsadlar belgilangan.

■ MUHOKAMA

Tadqiqot natijalari asosida bir nechta muhim tahliliy xulosalar shakllantirildi.

Birinchidan, Oʻzbekistonda xizmatlar sektorining jadal oʻsishi (2024-yilda YaIMning 47,4 foizi) global tendensiyaga mos kelsa-da, qishloq va shahar hududlari oʻrtasidagi raqobatbardoshlik boʻshligʻi jiddiy saqlanib qolmoqda. Jahon banki hisob-kitobiga koʻra, qishloq joylardagi xizmat koʻrsatish sohasida mehnat unumdorligi oʻrta daromadli mamlakatlar oʻrtacha koʻrsatkichidan 44 foizga past. Bu koʻrsatkich yashil xizmatlar yondashuvi orqali bartaraf etish mumkin: ekoturizm, organik sertifikatlash va raqamli moliyaviy xizmatlar mehnat unumdorligini oshirish bilan birga ekologik zararni kamaytirishga xizmat qiladi.

Ikkinchidan, “Oʻzbekiston – 2030” strategiyasida xizmatlar hajmini 3 baravarga oshirish maqsadi ambizioz boʻlib, uni amalga oshirish asosan qishloq hududlaridagi xizmatlar bozorini kengaytirish orqali mumkin. Shahar hududlarda xizmatlar bozori allaqachon nisbatan rivojlangan, demak “oʻsish rezervi” asosan qishloq zonalarda yotadi. 2024-yilda bozor xizmatlari 12,6 foizga oʻsgani (210,8 trillion soʻm) bu yoʻnalishda ijobiy signal beradi. Shu sababli qishloq hududlarida yashil xizmat yoʻnalishlari (agro-ekoturizm, organik servis, raqamli xizmat nuqtalari) strategik muhim ahamiyat kasb etadi.

Uchinchidan, ekoturizm va agro-ekoturizm qishloq hududlarda yashil xizmatlar sektorining eng tez oʻsayotgan segmentidir. “Oʻzbekiston – 2030” doirasida rejalashtirilgan 30 ta turizm klasteri va 175 ta turizm mahallasi asosan qishloq va togʻ hududlarida joylashishi koʻzda tutilmoqda. Samarqand viloyatidagi ekoturizm klasterlari tadqiqoti koʻrsatadiki, klaster asosida tashkil etilgan ekoturizm tizimi mahalliy aholiga barqaror daromad manbai yaratadi, tabiiy resurslarni himoya

qiladi va xalqaro turizmni rivojlantiradi. Bu tendensiya Shahrisabz (UNESCO obʼekti), Kitob, Yakkabogʻ, Hisorak va boshqa qishloq hududlar uchun ham amal qiladi.

Toʻrtinchidan, yashil energiya xizmatlari qishloq joylarda xizmatlar sohasini rivojlantirishning amaliy kalitidir. “Quyoshli xonadon” dasturi 2024-yilda 45 381 uy xoʻjaligini qamrab olib, 209,2 milliard soʻmlik subsidiyalar toʻladi. Ayniqsa Qashqadaryo viloyatida 18,16 milliard soʻmlik subsidiyalar toʻlanib, bu koʻrsatkich respublikada 4-oʻrinni egalladi. Quyosh energiyasi xizmatlarini kengaytirish — texnik xizmat koʻrsatish, monitoring, kichik energiya klasterlarini boshqarish — qishloqda yangi ish oʻrinlari yaratish va energiya mustaqilligini oshirishning samarali yoʻlidir.

Beshinchidan, raqamli xizmatlarning rivojlanishi qishloq hududlarda yashil xizmatlar sohasini akseleratsiya qilishning muhim omilidir. Mahallalarda 100 dan ortiq davlat xizmatlarini “bir qadam”da koʻrsatishni yoʻlga qoʻyish, “elektron xizmat nuqtalari”ni ishga tushirish va 300 dan ortiq davlat xizmatlarini xususiy sektorga oʻtkazish maqsadlari qishloqda xizmatlar bozorini sezilarli kengaytiradi. Raqamli xizmatlar ekologik jihatdan ham samaraliroq qogʻozsiz jarayonlar, masofaviy maslahat va onlayn muolajalar CO₂ emissiyasini sezilarli kamaytiradi.

Oltinchidan, Yashil iqtisodiyot va ekologik barqarorlik tamoyillarini qishloq xizmatlar sohasiga integratsiya qilishda PF-149-sonli Farmon (2024-yil 26-sentabr) alohida ahamiyatga ega. Bu Farmon doirasida “yashil” toifada qayd etilgan sanitar tozalash korxonalariga imtiyozlar belgilangan, chiqindilarni boshqarish va sirkulyar iqtisodiyotni rivojlantirish agentligi faoliyat boshlagan. Qishloq hududlarda bu tizimni kengaytirish ekologik barqarorlik va kommunal xizmatlar sifatini bir vaqtda oshirish imkonini beradi.

Xalqaro tajriba kontekstida shuni taʼkidlash lozimki, Islandiya, Avstriya va Niderlandiya kabi davlatlar qishloq xizmatlar sohasini yashil iqtisodiyot asosida jadal rivojlantirib, aholining qishloqdan shaharga

²⁵ “Oʻzbekiston – 2030” strategiyasi (PF-158, 2023). maʼlumotlari asosida muallif ishlanmasi.

<https://ojs.kstu.uz/index.php/ej>

ko'chib ketishini sezilarli kamaytirdi. O'zbekiston bu tajribani milliy xususiyatlarni inobatga olgan holda moslashtirishga qodir.

■ XULOSA

Olib borilgan tadqiqot natijalari asosida quyidagi ilmiy va amaliy xulosalar shakllantirildi.

1. O'zbekistonda xizmatlar sektori YaIMning 47,4 foizini (2024) tashkil etib, 7,7 foizlik o'sish sur'atiga erishdi. Biroq qishloq hududlarda xizmatlar sohasida mehnat unumdorligi o'rtacha ko'rsatkichdan 44 foizga past bo'lib qolmoqda. Bu tafovutni bartaraf etish qishloq joylardagi xizmatlar sohasini yashil iqtisodiyot tamoyillari asosida rivojlantirishni talab etadi.

2. "O'zbekiston – 2030" strategiyasida xizmatlar hajmini 3 baravarga oshirish maqsadiga erishishda qishloq hududlaridagi "o'sish rezervi"dan to'liq foydalanish talab etiladi. 30 ta turizm klasteri, 175 ta turizm mahallasi, 6 000 ta xalqaro yo'llar bo'yida servis ob'ektlari tashkil etish bu maqsadlar qishloq joylardagi yashil xizmatlar sohasining strategik muhimligini ko'rsatadi.

3. Qishloq hududlarda yashil xizmatlarning to'rtta ustuvor yo'nalishi — ekoturizm, organik agrosanoat xizmatlari, yashil energiya xizmatlari va raqamli xizmatlar mustaqil va o'zaro bog'liq rivojlanish yo'nalishlarini tashkil etadi. Har bir yo'nalishning o'z iqtisodiy va ekologik o'ziga xos xususiyatlari bo'lib, ularni integrallashgan holda rivojlantirish sinergik samara beradi.

4. "Quyoshli xonadon" dasturining muvaffaqiyati (2024-yilda 45 381 uy xo'jaligi, 209,2 mlrd so'm subsidiya) yashil energiya xizmatlarini qishloq hududlarda kengaytirish uchun muvaffaqiyatli model ekanini isbotladi. Bu modelni ekoturizm, organik mahsulotlar va raqamli xizmatlar yo'nalishlariga ham moslashtirib tatbiq etish tavsiya etiladi.

5. PF-149-sonli Farmon (2024) doirasida joriy etilayotgan chiqindilarni boshqarish va sirkulyar iqtisodiyot tizimi qishloq hududlarda yashil kommunal xizmatlarni rivojlantirish uchun huquqiy va tashkiliy asos yaratdi.

Amaliy tavsiyalar sifatida quyidagilar taklif etiladi. (1) qishloq hududlar uchun maxsus "yashil xizmatlar klasteri" modelini ishlab chiqish va pilot hududlarda sinovdan o'tkazish; (2) ekoturizm, organik sertifikatlash va yashil energiya xizmatlari bo'yicha qishloq aholisiga maqsadli imtiyozli mikrokreditlash dasturlarini joriy etish; (3) qishloq hududlarda yashil xizmatlar sohasida kadrlar tayyorlash uchun «Ishga marhamat» monomarkazlarida maxsus kurslar tashkil etish; (4) har bir viloyatda qishloq turizmi va yashil servis klasterini kengaytirish uchun investitsiya "yo'l xaritasi"ni ishlab chiqish; (5) qishloq joylardagi 100 ta davlat xizmati "bir qadam"da ko'rsatilishini 2026-yilga qadar to'liq amalga oshirish va bu xizmatlarni ekologik ko'rsatkichlar bilan bog'lash.

Muallif (lar) haqida / Сведения об авторе / Author details

Taylakova Dilafruz Baymamatovna Qarshi davlat texnika universiteti, katta o'qituvchi / Тайлакова Дилафруз Байматовна Каршинский государственный технический университет, старший преподаватель / Taylakova Dilafruz Baymamatovna Karshi State Technical University, Senior Lecturer

E-mail: taylakovadilafruz7@gmail.com

ORCID: 0009-0002-8051-4310

Foydalanilgan adabiyotlar sharhi

[1] Decree No. PF-4947 of February 7, 2017 on the Action Strategy for the Further Development of the Republic of Uzbekistan for 2017-2021.

[2] Resolution of the President of the Republic of Uzbekistan No. PQ-4752 dated June 16, 2020 "On measures to support the services sector"

[3] Resolution of the President of the Republic of Uzbekistan No. PQ-5113 dated May 11, 2021 "On measures for the accelerated development of the services sector".

[4] Resolution No. PQ-3856 of July 14, 2018 "On measures to improve and increase the efficiency of work to ensure employment of the population"

[5] Смит А. Исследование о природе и причинах богатства народов. М.: Эксмо, 2009. - Б.104.

[6] Mukhammedov M. et al. "Theoretical foundations of the development of the service sector and tourism" - S.: Zarafshon 2017. - 299 p.

[7] Котлер, Ф., Маркетинг менеджмент. Экспресс-курс. 2-е изд. / Пер. с англ. под ред. Божук С. Г. СПб.: Питер, 2006.- 464 с.

[8] Tukhliiev I.S., Hayitboev R., Ibodullaev N.E., Amriddinova R.S. Fundamentals of Tourism: Textbook - S.: SamISI, 2010 - 247 p.

[9] Pardaev M.Q. etc. "Economics of the service sector". Textbook. - T.: "ECONOMICS-FINERY", 2014. -384 p.

[10] Pardaev M.Q. etc. "Economics of the service sector". Textbook. - T.: "ECONOMICS-FINERY", 2014. -384 p.

[11] Mardonov B.B., Mustafoev G.S. Study and regulation of the daily labor market (results of a sociological survey). Brochure. Samarkand-2020- 48 p.

[12] Resolution of the Cabinet of Ministers in accordance with the Resolution of the President of the Republic of Uzbekistan No. PQ-5113 dated May 11, 2021 "On measures for the accelerated development of the services sector".

[13] Data from the State Statistics Committee of the Republic of Uzbekistan.

INNOVATION
IQTISODIYOT
ILMIY-AMALIY ELEKTRON
JURNAL

ISSN: 3030-315X

t.me/kstu_uz

Qarshi shahri,
Mustaqillik ko'chasi 225

www.kstu.uz
www.ojs.kstu.uz